

Atsinaujinančių išteklių energijos bendrijų steigimo vadovas

VŠĮ ŽIEDINĖ
EKONOMIKA

www.circulareconomy.lt

II VERSIJA

Kokia yra atsinaujinančių išteklių energijos (AIE) bendrijų nauda?

AIE bendrijos tai elektros energijos iš atsinaujinančių išteklių gamybos modelis, kuris leidžia bendruomenėms įsirengti AIE projektus ir pasigaminti sau elektros energijos. AIE bendrijos prisideda prie kovos su klimato kaita bei šalies energetinės nepriklausomybės didinimo. Toks atsinaujinančios energetikos modelis žymiai sumažina suvartojamos elektros energijos kainas jos nariams ir leidžia įtraukti gyventojus, kurie kenčia nuo energetinio skurdo. Sėkmingai įkūrus AIE bendriją ir gaminant elektros energiją, gauti finansai gali būti investuojami į tolimesnius vietinius projektus taip kuriant finansinę gerovę pačiose bendruomenėse.

10 energijos bendrijos teikiamų naudų

AIE bendrijų nariai

AIE bendrijose nariais gali būti:

- fiziniai asmenys;
- vidutinės, mažos ar labai mažos įmonės;
- kiti pelno nesiekiantys juridiniai asmenys (nevyriausybinės organizacijos, asociacijos ir t.t.);
- savivaldybių administracijos ir įstaigos.

Norint įsteigti AIE bendriją galima bandyti bendradarbiauti su savivaldybe, kurioje bus įrengti atsinaujinančios elektros energijos įrenginiai. Užsienio praktika rodo, kad AIE bendrijose dalyvaujančios savivaldybės gali pigiau išnuomoti ar perduoti panaudai tinkamą žemės sklypą AIE gamybos įrenginiams statyti.

AIE bendrija ant uždaryto sąvartyno - pavyzdys Lenkijoje

Serocko miesto savivaldybė perdavė neatlygintinai naudotis uždarytu sąvartynu "Saulėtasis Serockas" energetinei bendrijai ir pastatyti jame 450 kW saulės elektrinę

Kaip Lietuvos įstatymai reglamentuoja AIE bendrijas?

AIE bendrijos tai:

- **ne pelno siekiantis juridinis asmuo** – NVO, daugiabučių, sodų bendrijos, asociacijos, viešosios įstaigos ir t.t.;
- kurios **sprendimai yra priimami vietinių gyventojų**. Tai reiškia, kad bendrijos visuotiniame susirinkime 51 procentas balsų priklauso bendrijos dalyviams, kurie gyvena toje pačioje apskrityje, kur yra planuojama statyti AIE įrenginį.

AIE bendrijos:

- gali įsirengti AIE elektrines ir šilumos gamybos įrenginius;
- gali priskirti į AIE elektrinių galią, tiekti elektros energiją nemokamai bendrijos dalyviams arba perduoti elektros energiją kitiems ir tiekti ją į elektros tinklus;
- įsipareigoja teikti aplinkosaugos, socialinę arba ekonominę naudą savo dalyviams. Tai reiškia, kad dalyviai galės naudotis pagaminama elektros ar šilumos energija neatlygintinai arba bendrijos pelnas bus investuojamas į tolimesnius AIE ir kitus bendruomeninius projektus.

AIE bendrijos steigimas

1. Bendruomenės sutelkimas

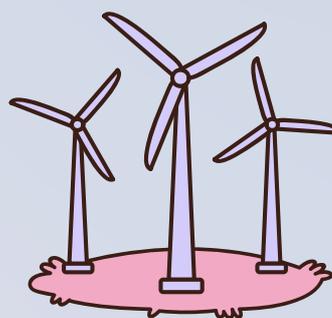
Visų pirma, svarbu sutelkti bendruomenę - gyventojus, smulkias įmones ir vietines organizacijas, ir pristatyti jai pirminę idėją, kviečiant prisijungti prie AIE bendrijos įkūrimo.

2. Elektros energijos poreikis, technologija ir gamybos galimybės

Svarbu žinoti per metus sunaudojamą jos busimų narių elektros energijos kiekį ir prognozuoti koks jis galėtų būti ateityje. Pastačius elektrinę, kuri pagamina gerokai daugiau nei suvartojama, perteklinė elektros energija superkama nedideliu tarifu, todėl ilgėja tokios elektrinės atsipirkimo laikas.

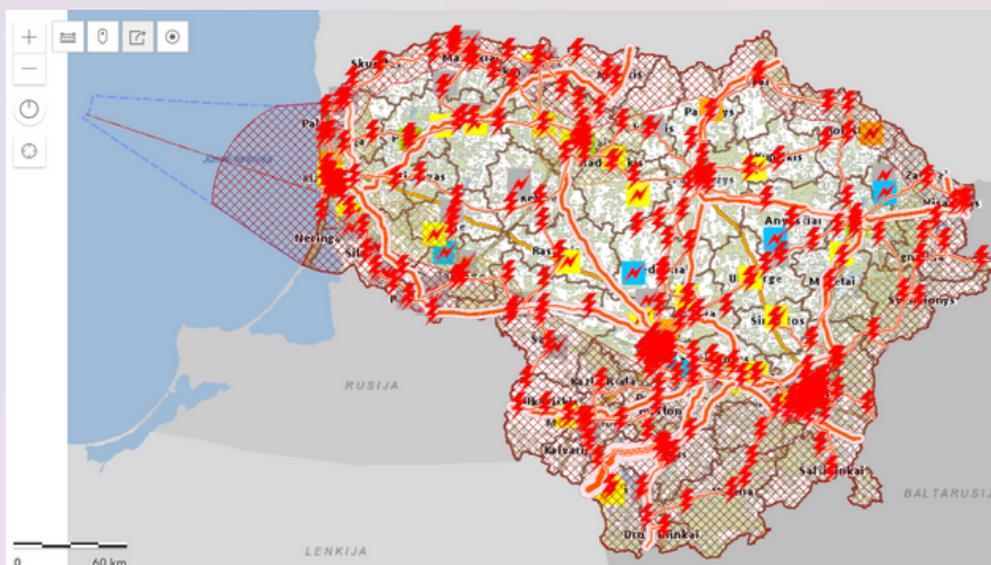

1 kW saulės elektrinės įrengtosios galios (nukreiptos į pietus ir palenktos maždaug 35 laipsnių kampų) per metus gali pagaminti apie 1000 kWh.

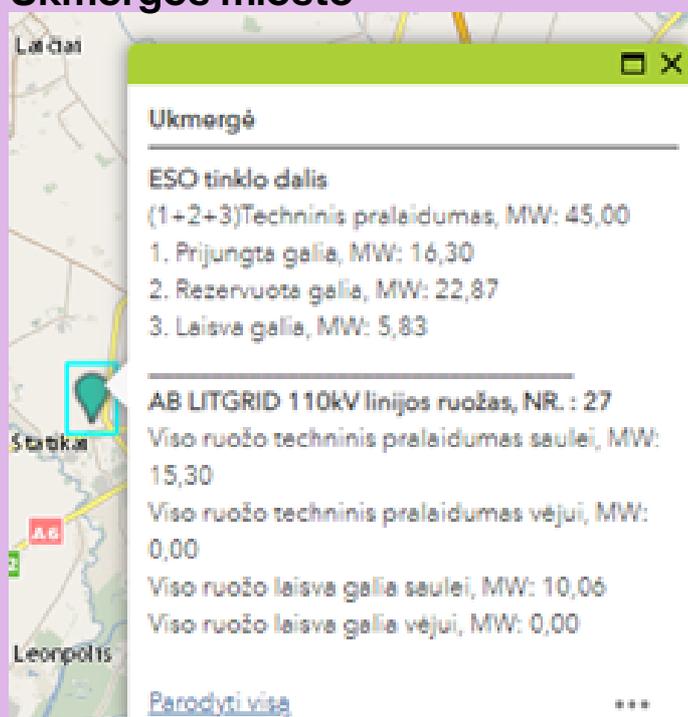
1 kW vėjo elektrinės įrengtosios galios (kurios aukštis su sparnuote viršija 100 metrų, per metus gali pagaminti apie 3200 kWh.

Statant saulės ar vėjo elektrinę, aktualu ar toje vietoje tai yra leidžiama daryti. Apribojimus galima pasižiūrėti šiame Lietuvos energijos agentūros paruoštame žemėlapyje ([čia](#)).

Būtina sąlyga AIE bendrijos veiklai - jungtis prie elektros energijos skirstomųjų tinklų. Preliminariai pažiūrėti ar toje vietoje yra galimybės prisijungti galima Energijos skirstymo operatoriaus (ESO) transformatorių pralaidumo žemėlapyje ir nuolat atnaujinamuose AB LITGRID 110 kV tinklų ruožų laisvų galių paskirstymo prioritetinėms grupėms sąrašuose ([čia](#)).

Pavyzdys ieškant laisvų galių saulės elektrinei (2023-08-04) šalia Ukmergės miesto

Žemėlapis rodo, kad yra 10,06 MW laisva galia saulei.

Laisvų galių sąrašas 27 ruožui rodo, kad “Prioritetinės grupės nr. 7. AIEB ir PEB ne savivaldybių laisva galia saulei per ruožą, MW” yra lygi 1,5. Kiek tai techniškai įmanoma ir gali kainuoti konkrečioje vietoje tame LITGRID ruože, priklauso nuo konkrečių transformatorių, tinklų pralaidumo bei investicijų poreikio juos didinant.

Informaciją apie LITGRID AB 110 kV tinklų ruožų laisvų galių paskirstymą saulės elektrinių prioritetinėms grupėms galima rasti [čia](#).

Jeigu planuojama itin nedidelės galios AIE bendrijos saulės elektrinė, pvz., 5 ar 10 kW, galima pasinaudoti ESO tinklo apkrovų žemėlapiu ([čia](#)).

3. Organizacijos steigimo dokumentų sudarymas ir registravimas

AIE bendrijos veiklai vykdyti reikia naudoti ne pelno siekiančio juridinio asmens formą. AIE bendrija gali tapti viešosios įstaigos, asociacijos, daugiabučių ar sodo bendrijos ir pan. Steigiant ne pelno siekiantį juridinį asmenį reikia:

- parengti bendrijos, asociacijos ar viešosios įstaigos įstatus;
- sušaukti dalyvių susirinkimą, susitarti dėl bendrijos valdymo ir priimti jos įstatus;
- sudaryti steigimo sutartį ir įregistruoti bendriją, asociaciją ar viešąją įstaigą juridinių asmenų registre.

Plačiau apie juridinio asmens steigimą ([čia](#)).

Viešųjų įstaigų privalumai - galimos skirtingos narių AIE bendrijos nuosavybės dalys atitinkančios skirtingas investicijas į elektrinę, pvz., 1 investuotas Euro yra lygus 1 daliai. Pavyzdiniai viešųjų įstaigų steigimo dokumentai ([čia](#)).

Asociacijų privalumai - nereikia keisti įstatų dėl narių pasikeitimo, patogiu jeigu planuojama didelė plėtra ir visų narių turimos galios yra panašios, nes kiekvienas narys turi 1 balsą. Pavyzdiniai asociacijų steigimo dokumentai ([čia](#)).

AIE bendrijų steigimo dokumentuose būtina nurodyti:

- pagrindinis tikslas - teikti aplinkos, ekonominę arba socialinę visuomeninę naudą savo dalyviams ar tą naudą teikti vietose, kuriose ji vykdo veiklą, ir jos pagrindinis tikslas nėra pelno siekimas;
- sprendimų priėmimo tvarką dėl pagamintos elektros energijos realizavimo;
- tvarką dėl elektros energijos gamybos įrenginių administravimo ir priežiūros;
- kaip bus paskirstomos gautos pajamos.

Galimos kelios AIE bendrijos veikimo formos - kaip elektros tiekėjo sau ar kitiems rinkos dalyviams ir elektrinės galių priskirimas bendrijos nariams (t.y. nariai tampa nutolusiais gaminančiais vartotojais).

AIE bendrijų steigimo dokumentai gali būti standartiniai ir užregistruojami supaprastintai per Registrų centro savitarną, tuomet būtini tikslų pakeitimai patvirtinti notaro. Alternatyvus būdas būtų iš karto paruošti visus dokumentus ir patvirtinti juos notaro biure.

Rekomendacijos viešosios įstaigos įstatų veiklos tikslams, kai veikiama elektrinės galių priskirimo nariams forma

II SKYRIUS Įstaigos veiklos tikslai

5. Įstaigos veiklos tikslai: teikti aplinkos, ekonominę arba socialinę visuomeninę naudą savo dalyviams.

6. Įstaiga vykdo visas veiklas, kurios neprieštaruoja galiojantiems teisės aktams bei dalininkų interesams.

7. Pagaminta elektros energija realizuojama Įstaigos eksploatuojamų atsinaujinančius energijos išteklius naudojančių elektrinių įrengtąją galią skiriant dalininkams proporcingai pagal Įstaigos nuosavybės dalis.

8. Energijos gamybos įrenginius administruos ir prižiūrės

9. Energijos gamybos veikloje gautos pajamos skiriamos paskolai gražinti, elektrinės ir atsinaujinančių išteklių energijos bendrijos administravimo išlaidoms padengti, teikti aplinkos, ekonominei ir socialinei visuomenei naudai savo dalyviams.

Pastaba: elektros gamybos įrenginiams esant didesniems nei 30 kW, juos eksploatuoti gali tik tik fizinis ar juridinis asmuo, turintis teisę tą daryti pagal Elektros įrenginių įrengimą ir eksploatavimą reglamentuojančius teisės aktus ([čia](#)).

4. Išankstinės sąlygos

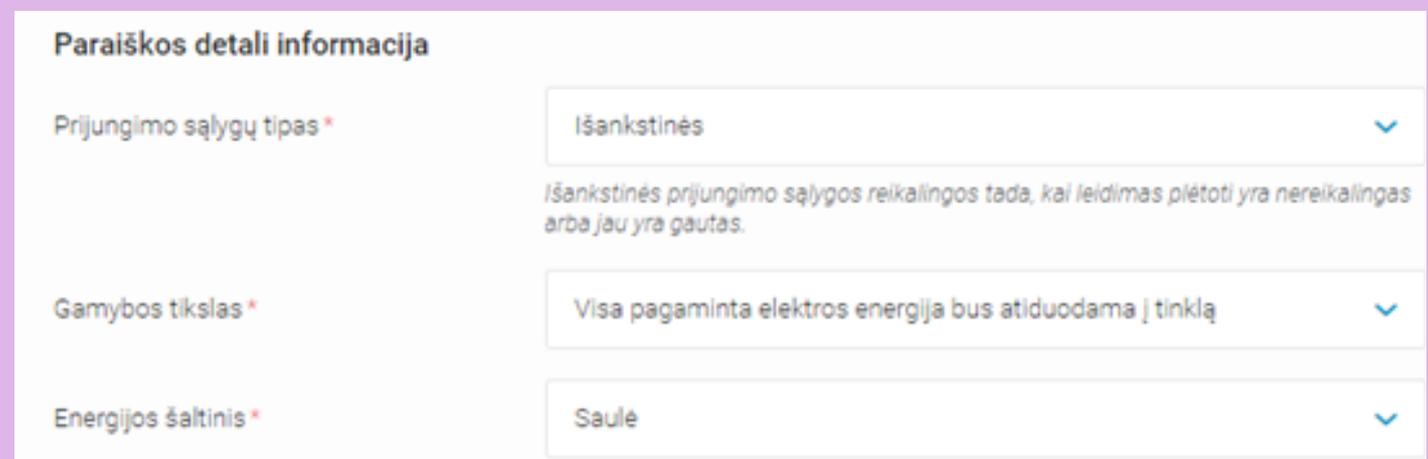
Įsteigus juridinį asmenį reikia sudaryti nuosavybės sutartį su sklypo, kuriame bus statomi AIE įrenginiai, savininku (pradžiai rekomenduojama iki 1 metų) arba nurodyti kas leidžia naudotis nuosavybe įstatuose ir kreiptis į Energijos skirstymo operatorių (ESO) gauti išankstinėmis prisijungimo sąlygoms.

Pavyzdys kaip ESO svetainėje užsakomos išankstinės sąlygos saulės elektrinei

Užsakyti tokią naują paraišką:

Ir atitinkamai užpildyti:

The image shows a form titled 'Paraiškos detali informacija'. It contains three dropdown menus. The first is labeled 'Prijungimo sąlygų tipas *' and has 'Išankstinės' selected. Below it is a note: 'Išankstinės prijungimo sąlygos reikalingos tada, kai leidimas plėtoti yra nereikalingas arba jau yra gautas.' The second dropdown is labeled 'Gamybos tikslas *' and has 'Visa pagaminta elektros energija bus atiduodama į tinklą' selected. The third dropdown is labeled 'Energijos šaltinis *' and has 'Saulė' selected.

5. AIE bendrijos statuso (ir leidimo) suteikimas

Norint AIE bendrijai įgyti AIE bendrijos statusą reikia kreiptis į Valstybinę energetikos reguliavimo tarybą (VERT) ir pateikti:

- užpildytą deklaraciją;
- steigimo dokumentus;
- ESO išankstines sąlygas;
- narių sąrašą;
- elektroninį sertifikuotą išrašą (išduodamas Registrų centro).

Papildomai reikalingas prašyma leidimui, jeigu elektrinė didesnė nei 100 kW galios.

Detali statuso ir leidimo suteikimo procedūra bei deklaracijos forma ([čia](#)).

6. Prisijungimo sąlygos

Teikiama ESO paraiška prijungimo sąlygoms gauti - procedūra tokia pati kaip išankstinėms sąlygoms, bet pasirenkamas prijungimo sąlygų tipas - *Prijungimo* bei papildomai prisegami elektrinės prijungimo prie operatoriaus tinklų projektas ir AIE bendrijos statusą patvirtinantis dokumentas (ir, jeigu reikia, leidimas).

7. Elektrinės statyba

Informaciją dėl leidimų saulės ir vėjo elektrinių statyboms galima rasti Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcijos svetainėje ([čia](#)).

Atranka poveikio aplinkai vertinimui saulės elektrinių statybai atliekama tik tuo atveju, jeigu jos planuojamos statyti Europos ekologinio tinklo "Natura 2000" teritorijose.

Saulės elektrinių statybai ir eksploatavimui yra taikomi aplinkosauginiai reikalavimai ([čia](#)).

Atranka poveikio aplinkai vertinimui vėjo elektrinės statybai atliekama tik tuo atveju, jeigu ji planuojamos statyti aukštesnė nei 50 ar daugiau m (matuojant iki aukščiausio konstrukcijų taško, įskaitant ir sparnuotės aukštį) arba vėjo elektrinę planuojama statyti arčiau kaip 1 km atstumu nuo saugomos teritorijos, išskyrus atvejus kai įrengiama ne aukštesnė nei 25 m (matuojant iki aukščiausio konstrukcijų taško) vėjo elektrinė sodyboje ar prie ūkinių pastatų.

8. Elektrinės eksploatavimas

Pastatyta ir prie skirstomųjų elektros tinklų prijungta elektrinė pridudama ESO (ir, jeigu reikia leidimo, VERT). Elektrinėms iki 100 kW įrengtosios galios pakanka rangovo akto. Kartu ESO perduodama informacija kaip bus paskirstyta pagaminta elektros energija (pagal AIE bendrijos įstatus).

AIE bendrijos steigimo dokumentai ir nariai gali keistis, bet tuomet apie tai reikia informuoti VERT ir ESO.

AIE bendrijos daugiabučiuose

AIE bendrijos gali būti įkūriamos ir daugiabučiuose pastatuose, o daugiabučio bendrijos nariai gali tapti energetinės bendrijos nariais. Norint įrengti saulės elektrinę ant daugiabučio stogo, būtina surinkti daugumos daugiabučio bendrijos narių sutikimą pasinaudoti pastato stogu. Jeigu ne visi nariai nori dalyvauti AIE bendrijoje ir atsinaujinančios elektros energijos vartojime, galima pateikti pasiūlymą stogo nuomai iš daugiabučio bendrijos. Ši praktika yra plačiai taikoma dalyje ES šalių, pvz., Vokietijoje ir Belgijoje, o surinkti pinigai gali būti panaudojami daugiabučio aplinkos ir bendrų patalpų gerinimui.

Daugiabučio bendrija kaip AIE bendrija - pavyzdys Danijoje

Danijoje įsteigta apie 540,000 socialinių būstų asociacijų, kurios veikia panašiai kaip daugiabučių namų asociacijos Lietuvoje. Dažnai šios asociacijos įsirengia saulės šviesos energijos elektrines ant pastatų stogų, o pagaminama elektros energija yra paskirstoma tarp gyventojų būstų. Pagaminama elektros energija, kuri nėra suvartojama vietoje, yra perduodama į pastate įrengtą bateriją arba perduodama į elektros tinklus. Uždarbis yra investuojamas į asociacijos ir būsto tvarumo projektus, tokius kaip atliekų rūšiavimo sistemos, pastato renovacija ar lietaus vandens surinkimo sistemos.

AIE bendrijų finansavimas ir parama

Pagrindiniai būdai AIE bendrijoms finansuoti - nuosavos lėšos ir paskola iš finansų institucijų. Kitas populiarėjantis modelis - sutelktinis finansavimas

Sutelktinis finansavimas energijos bendrijoms - pavyzdys Ukrainoje

Slavutych miestelis buvo pastatytas po Černobylio atominės elektrinės katastrofos, įkurtas siekiant apgyvendinti nuo nelaimės nukentėjusius žmones. 2018 metais grupelė miesto gyventojų nusprendė įkurti saulės energijos bendriją “Solar Town”. Bendrijos dalyviai – Slavutych gyventojai ir vietos savivaldybės energetikos agentūra. 2019 metais bendrija sukūrė sutelktinio finansavimo kampaniją suteikdami pirmumo teisę investuoti miestelio gyventojams ir vietiniams verslams. Taip buvo surinkta apie 135 000 eurų ir įrengtos saulės elektrinės ant miesto pastatų stogų, kurių bendroji įrengtoji galia siekė 200 kWp. Minimali investicija į šį projektą buvo apie 500 eurų. Kiekvienas bendrijos dalyvis investavęs į saulės elektrines gauna apie 70 eurų akcininko pajamų (bendrijos uždarbis minus elektrinių priežiūros ir bendrijos išlaidos) kiekvienais metais iki 2030 metų. Gyventojai investavę į saulės elektrines taip pat gauna pigesnę elektros energiją dėl šalyje egzistuojančio atsinaujinančios energetikos supirkimo tarifo.

Sutelktinis finansavimas saulės elektrinėms - pavyzdys Lietuvoje

Sutelktinio finansavimo platformoje “Letsinvest” buvo vykdomas atviras visiems finansavimo etapas į 4 MWp saulės elektrinių parką Trakų rajone. Buvo telkiama 1,7 mln. Eur paskola devyniems mėnesiams, o investuotojai galėjo uždirbti iki 11 proc. metinių palūkanų.

Lietuvos energetikos agentūra 2023 m. vasarą paskelbė 2 kvietimus saulės ir vėjo elektrinių vystymui:

- ne didesnė nei 45 % intensyvumo dotacija iki 500 kW galios saulės elektrinėms (bendra finansavimo lėšų suma: 64 mln. Eur, galioja iki 2023-08-22);
- ne didesnė nei 45 % intensyvumo dotacija iki 3 MW galios vėjo elektrinėms (bendra finansavimo lėšų suma: 18 mln. Eur, galioja iki 2023-08-29).

Pilną informaciją apie Lietuvos energetikos agentūros kvietimus ir mokymų medžiagą galima rasti ([čia](#)).

Kiti svarbūs aspektai

Kuomet pasirenkamas AIE bendrijos nutolusių gaminančių vartotojų veiklos principas, tuomet kiekvienam nariui:

- iki 2024 metų valdomoms AIE elektrinėms (ar jos dalims) iki 400 kW nėra taikoma atsakomybė už pagamintos elektros energijos sukeltą disbalansą;
- iki 2026 metų valdomoms AIE elektrinėms (ar jos dalims) iki 200 kW nėra taikoma atsakomybė už pagamintos elektros energijos sukeltą disbalansą.

Energijos dalijimosi schemos dar nėra veikiančios Lietuvoje, bet jų tikimasi 2024 m.

Daugiau informacijos:

- <https://www.energijosbendrija.lt> - VšĮ “Žiedinė ekonomika” surinkta informacija apie AIE bendrijas.
- <https://www.ena.lt/aieb/> - Lietuvos energetikos agentūros informacija apie AIE bendrijas.

Parengė:

Živilė Mantrimaitė, Justina Anglickytė ir Domantas Tracevičius

VšĮ „Žiedinė ekonomika“

Informacija apie atsinaujinančių išteklių energijos bendrijų steigimą:

info@circulareconomy.lt arba +37064427624

2023

This publication has been produced with the financial support from the European Climate Foundation. The content of this publication is the sole responsibility of the coordinators of this project and does not necessarily reflect the views or policies of the European Climate Foundation.

